

Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (seitsemäs jaosto)

27 päivänä helmikuuta 2020*

Ennakkoratkaisupyyntö – Sosiaalipolitiikka – Yhdenvertainen kohtelu työssä ja ammatissa – Direktiivi 2000/78/EY – 2 ja 6 artikla – Kaikenlaisen ikään perustuvan syrjinnän kieltö –
Virkamiesten palkkaus – Syrjivä palkkausjärjestelmä – Jälkikäteinen palkanlisäys, joka lasketaan aiemman syrjivän luokittelun perusteella – Uusi syrjintä – 9 artikla – Korvauksen maksaminen syrjivän lainsäädännön johdosta – Preklusiivinen määräaika korvausvaatimuksen jättämiselle – Vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteet

Yhdistetyissä asioissa C-773/18–C-775/18,

joissa on kyse kolmesta SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyyntöstä, jotka Verwaltungsgericht Halle (Hallen hallintotuomioistuin, Saksa) on esittänyt 15.8.2018 tekemillään päätöksillä, jotka ovat saapuneet unionin tuomioistuimeen 10.12.2018, saadakseen ennakkoratkaisun asioissa

TK (C-773/18),

UL (C-774/18) ja

VM (C-775/18)

vastaan

Land Sachsen-Anhalt,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (seitsemäs jaosto),

toimien kokoonpanossa: toisen jaoston puheenjohtaja A. Arabadjiev (esittelevä tuomari), joka hoitaa seitsemännen jaoston puheenjohtajan tehtäviä, sekä tuomarit T. von Danwitz ja A. Kumin,

julkisasiamies: M. Campos Sánchez-Bordona,

kirjaaja: A. Calot Escobar,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

- Land Sachsen-Anhalt, asiamiehenään J. Barone,
- Euroopan komissio, asiamiehinään C. Valero, B.-R. Killmann ja T. Maxian Rusche,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

päätettyään julkisasiamiestä kuultuaan ratkaista asian ilman ratkaisuehdotusta,

on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Ennakkoratkaisupyynnöt koskevat yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteista 27.11.2000 annetun neuvoston direktiivin 2000/78/EY (EYVL 2000, L 303, s. 16) 2, 6, 9 ja 17 artiklan sekä Euroopan unionin perusoikeuskirjan (jäljempänä perusoikeuskirja) 21 artiklan tulkintaa.
- 2 Nämä pyynnöt on esitetty kolmessa asiassa, joissa asianosaisina ovat yhtäältä TK (C-773/18), UL (C-774/18) ja VM (C-775/18) ja toisaalta Land Sachsen-Anhalt (Saksi-Anhaltin osavaltio, Saksa) ja joissa on kyse vaatimuksista maksaa korvausta ikään perustuvasta syrjinnästä, jota väitetään kärsityn, kun ensin mainitut luokiteltiin palkkatasoon siinä yhteydessä, kun heidät otettiin kyseisen osavaltion palvelukseen tuomareiksi tai virkamieheksi.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

- 3 Direktiivin 2000/78 1 artiklan mukaan kyseisen direktiivin ”tarkoituksena on luoda yleiset puitteet uskuntoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään tai sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvan syrjinnän torjumiselle työssä ja ammatissa yhdenvertaisen kohtelun periaatteen toteuttamiseksi jäsenvaltioissa”.
- 4 Saman direktiivin 2 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Tässä direktiivissä ’yhdenvertaisen kohtelun periaatteella’ tarkoitetaan, ettei minkäänlaista 1 artiklassa tarkoitettuun seikkaan perustuvaa välitöntä tai välillistä syrjintää saa esiintyä.

2. Sovellettaessa 1 kohtaa:

- a) välittömänä syrjintänä pidetään sitä, että henkilöä kohdellaan jonkin 1 artiklassa tarkoitetun seikan perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta kohdellaan, on kohdeltu tai voitaisiin kohdella vertailukelpoisessa tilanteessa;
- b) välillisenä syrjintänä pidetään sitä, että näennäisesti puolueeton säännös, peruste tai käytäntö saattaa henkilöt näiden tietyn uskonnon tai vakaumuksen, tietyn vamman, tietyn iän tai tietyn sukupuolisen suuntautumisen perusteella erityisen epäedulliseen asemaan muihin henkilöihin nähden, paitsi jos
  - i) kyseisellä säännöksellä, perusteella tai käytännöllä on puolueettomasti perusteltavissa oleva oikeutettu tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia, – –

– –”

5 Mainitun direktiivin 6 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Sen estämättä, mitä 2 artiklan 2 kohdassa säädetään, jäsenvaltiot voivat säätää, että ikään perustuvaa erilaista kohtelua ei pidetä syrjintänä, jos sillä on kansallisen lainsäädännön puitteissa objektiivisesti ja asianmukaisesti perusteltu, erityisesti työllisyyspoliittinen, työmarkkinoita tai ammatillista koulutusta koskeva oikeutettu tavoite, ja jos tämän tavoitteen toteuttamiskeinot ovat asianmukaiset ja tarpeen.

Tällaista erilaista kohtelua voi olla erityisesti:

- a) erityisten työhönpääsyä ja ammatillista koulutusta koskevien ehtojen sekä työehtojen, myös irtisanomis- ja palkkaehtojen, käyttöön ottaminen nuorille ja ikääntyville työntekijöille sekä työntekijöille, joilla on huollettavia, heidän työelämäänsä pääsääntöisesti tukemiseksi tai heidän suojelunsa varmistamiseksi,
- b) ikään, ammatilliseen kokemukseen tai palveluajan pituuteen liittyvien vähimmäisehtojen asettaminen työhönpääsulle tai tiettyjen työhön liittyvien etujen saami[selle],
- c) enimmäisiään vahvistaminen työhönoton edellytykseksi kyseisen toimen koulutusvaatimusten perusteella tai jotta työ voisi kestää kohtuullisen ajan ennen eläkkeelle siirtymistä.

2. Sen estämättä, mitä 2 artiklan 2 kohdassa säädetään, jäsenvaltiot voivat säätää, että ikään perustuvana syrjintänä ei pidetä eri ikärajojen vahvistamista ammatillisten sosiaaliturvajärjestelmien eläke- tai työkyvyttömyysetuuksien saamisen edellytykseksi myöskään siinä tapauksessa, että näissä järjestelmissä eri työntekijöille tai työntekijäryhmille vahvistetaan eri ikärajoja, eikä ikäkriteerien käyttämistä näitä järjestelmiä koskevissa vakuutusmatemaattisissa laskelmissa, edellyttäen, että tästä ei aiheudu sukupuoleen perustuvaa syrjintää.”

6 Saman direktiivin 9 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että tämän direktiivin mukaisten velvoitteiden täytäntöönpanoon tarkoitetut oikeudelliset ja/tai hallinnolliset menettelyt, mukaan lukien jäsenvaltioiden aiheellisina pitämät sovittelumenettelyt, ovat – myös sen suhteen päätyttyä, jossa syrjinnän väitetään tapahtuneen – kaikkien niiden henkilöiden käytettävissä, jotka katsovat tulleen kohdelluiksi väärin sen vuoksi, että heihin ei ole sovellettu yhdenvertaisen kohtelun periaatetta.

--

3. Mitä 1 ja 2 kohdassa säädetään, ei rajoita sellaisten kansallisten sääntöjen noudattamista, jotka koskevat määräaikoja yhdenvertaisen kohtelun periaatetta koskevien kanteiden nostamiselle.”

7 Direktiivin 2000/78 17 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on säädettävä tämän direktiivin mukaisesti annettujen kansallisten säännösten rikkomiseen sovellettavista seuraamuksista, ja niiden on toteutettava kaikki tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että niitä sovelletaan. Seuraamusten, joihin saattaa kuulua korvausten maksaminen uhrille, on oltava tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia. Jäsenvaltioiden on annettava nämä säännökset tiedoksi komissiolle viimeistään 2 joulukuuta 2003 ja niiden myöhemmät muutokset viipymättä.”

Saksan oikeus

- 8 Yhdenvertaisesta kohtelusta 14.8.2006 annetun yleisen lain (Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz; BGBl. I, s. 1897; jäljempänä AGG) tarkoituksena on estää tai poistaa kaikki syrjintä, joka perustuu rotuun tai etniseen alkuperään, sukupuoleen, uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään tai sukupuoli-identiteettiin.
- 9 AGG:n 7 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:
”Työntekijöitä ei saa syrjiä 1 artiklassa mainitulla perusteella – –”
- 10 AGG:n 15 §:ssä, jonka otsikko on ”Korvaus ja vahingonkorvaus”, säädetään seuraavaa:
”(1) Jos syrjintäkieltoa rikotaan, työnantaja on velvollinen korvaamaan tästä aiheutuneet vahingot. Tätä ei sovelleta, jos työnantajan ei katsota olevan vastuussa syrjintäkiellon rikkomisesta.
(2) Työntekijä voi vaatia asianmukaista rahamääräistä korvausta vahingosta, joka ei ole varallisuusvahinko. – –
– –
(4) Edeltäviin 1 tai 2 momenttiin perustuvaan oikeuteen on vedottava kirjallisesti kahden kuukauden kuluessa, elleivät kollektiivisopimuksen sopimuspuolet ole muuta sopineet. Määräaika alkaa työpaikkaan hakemisen tai ylennyksen osalta hylkäävän päätöksen tiedoksi saamisesta ja muissa syrjintätapauksissa sinä ajankohtana, jona työntekijä sai tiedon syrjinnästä.
– –”
- 11 AGG:n 24 §:n mukaan AGG:n säännöksiä sovelletaan mutatis mutandis muun muassa virkamiehiin ja tuomareihin.

Pääasiat ja ennakkoratkaisukysymykset

- 12 Asian C-773/18 kantaja on 1.1.2010 alkaen toiminut tuomarina Saksi-Anhaltin osavaltion tuomioistuimessa. Asioiden C-774/18 ja C-775/18 kantajat ovat toimineet mainitun osavaltion virkamiehinä 1.8.2006 ja 1.1.2009 lähtien.
- 13 Pääasioiden kantajille maksettiin 31.3.2011 asti palkkaa virkamiesten palkkauksesta 6.8.2002 annetun liittovaltion lain (Bundesbesoldungsgesetz, BGBl. I, s. 3020), sellaisena kuin tämä laki on muutettuna 12.7.2006 annetulla lailla (BGBl. I, s. 1466; jäljempänä virkamiesten palkkauksesta annettu aiempi liittovaltion laki). Tämän lain mukaan virkamiehen tai tuomarin peruspalkan palkkataso kussakin palkkaluokassa määräytyi hänen palvelukseen ottamisensa yhteydessä hänen ikänsä perusteella.
- 14 Unionin tuomioistuin katsoi 8.9.2011 antamassaan tuomiossa Hennigs ja Mai (C-297/10 ja C-298/10, EU:C:2011:560), että perusoikeuskirjan 21 artiklassa vahvistettu ja direktiivillä 2000/78 ja erityisesti sen 2 artiklalla ja 6 artiklan 1 kohdalla konkretisoitu ikään perustuvan syrjinnän kiellon periaate on esteenä sille, että kussakin palkkaluokassa julkisen sektorin sopimussuhteisen toimihenkilön peruspalkan palkkataso määritetään kyseisen toimihenkilön palvelukseen ottamisen yhteydessä hänen ikänsä perusteella.
- 15 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen antamien tietojen mukaan Saksi-Anhaltin osavaltio omaksui tämän tuomion julistamisen jälkeen saman lähestymistavan kuin Bundesministerium des Innern (liittovaltion sisäministeriö, Saksa), joka oli ohjeistanut 27.1.2012 ja 23.3.2012 päivätyillä

kahdella yleiskirjeellä liittovaltion viranomaisia hylkäämään kaikki virkamiesten tai tuomareiden tekemät valitukset heidän palkkauksensa määrittämisestä virkamiesten palkkauksesta annetun aiemman liittovaltion lain nojalla sillä perusteella, että mainittu tuomio koski sopimussuhteisia toimihenkilöitä eikä sitä voitu soveltaa virkamiesten ja tuomareiden tilanteeseen.

- 16 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen antamista tiedoista ilmenee myös, että saksalaiset hallintotuomioistuimet ovat eri mieltä siitä, voitiinko 8.9.2011 annetussa tuomiossa Hennigs ja Mai (C-297/10 ja C-298/10, EU:C:2011:560) vahvistettuja periaatteita soveltaa virkamiesten ja tuomareiden palkkaehtoihin.
- 17 Pääasian kantajat tekivät 16.12.2016 (C-773/18), 17.2.2012 (C-774/18) ja 21.12.2012 (C-775/18) Saksi-Anhaltin osavaltiolle valitukset heidän palkkansa määrittämisestä 31.3.2011 saakka ja vetosivat ikään perustuvaan syrjintään. He vaativat muun muassa AGG:n 15 §:n 2 momentissa säädetyn korvauksen maksamista.
- 18 Unionin tuomioistuin katsoi 19.6.2014 antamassaan tuomiossa Specht ym. (C-501/12–C-506/12, C-540/12 ja C-541/12, EU:C:2014:2005) ja 9.9.2015 antamassaan tuomiossa Unland (C-20/13, EU:C:2015:561), että direktiivin 2000/78 2 artikla ja 6 artiklan 1 kohta ovat esteenä kansalliselle toimenpiteelle, jonka nojalla virkamiehen tai tuomarin peruspalkan palkkataso kussakin palkkaluokassa määräytyy hänen palvelukseen ottamisensa yhteydessä hänen ikänsä perusteella.
- 19 Saksi-Anhaltin osavaltio maksoi kahden 18.12.2015 ja 8.12.2016 annetun lain nojalla jälkikäteisen palkanlisäyksen vuodesta 2008 lähtien kaikille sen palveluksessa oleville virkamiehille ja tuomareille. Ajanjaksolta, joka päättyi 31.3.2011, kyseinen jälkikäteinen palkanlisäys suoritettiin tietynä prosentiosuutena siitä peruspalkasta, jonka virkamiehet ja tuomarit olivat tosiasiallisesti saaneet kunakin kyseessä olevana vuonna virkamiesten palkkauksesta annetun aiemman liittovaltion lain nojalla.
- 20 Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin täsmentää, että tällä jälkikäteisellä palkanlisäyksellä pyrittiin panemaan täytäntöön kaksi Bundesverfassungsgerichtin (liittovaltion perustuslakituomioistuin, Saksa) tuomiota, joissa se oli todennut, että Saksi-Anhaltin osavaltion tuomareiden ja virkamiesten palkkaus alitti Grundgesetzissä (perustuslaki) säädetyn lakisääteisen vähimmäismäärän, ja velvoittanut mainitun osavaltion korottamaan sen palveluksessa olevien virkamiesten ja tuomareiden palkkaa vuodesta 2008 alkaen.
- 21 Pääasian kantajien valitukset hylättiin 24.3.2016 (C-773/18), 27.6.2016 (C-774/18) ja 24.2.2016 (C-775/18) sillä perusteella, että ne oli tehty määräajan päättymisen jälkeen. Tältä osin Saksi-Anhaltin osavaltio katsoi muun muassa, että heidän olisi pitänyt vaatia AGG:n 15 §:n 2 momentissa säädetyn korvauksen maksamista AGG:n 15 §:n 4 momentissa tarkoitettua kahden kuukauden määräajassa, joka alkoi kulua tuomion Hennigs ja Mai (C-297/10 ja C-298/10, EU:C:2011:560) julistamispäivästä 8.9.2011.
- 22 Pääasian kantajat nostivat 18.4.2016 (C-773/18), 22.7.2016 (C-774/18) ja 23.3.2016 (C-775/18) ennakkoratkaisupyynnön esittäneessä tuomioistuimessa kanteet, joissa ne vaativat muun muassa Saksi-Anhaltin osavaltion velvoittamista maksamaan heille AGG:n 15 § 2 momentissa tarkoitettua korvauksen.
- 23 Kyseinen tuomioistuin pohtii yhtäältä, merkitseekö tuomareiden ja virkamiesten palkkojen taannehtiva korottaminen 1.1.2008–31.3.2011 uutta ikään perustuvaa syrjintää, koska tämä korotus on tietty prosentiosuus siitä peruspalkasta, joka perustuu virkamiesten palkkauksesta annetun aiemman liittovaltion lain mukaiseen syrjivään palkkatasoon luokitteluun.

- 24 Toisaalta ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii, saattoiko 8.9.2011 annetun tuomion Hennigs ja Mai (C-297/10 ja C-298/10, EU:C:2011:560) julistamisesta alkaa kulua pääasian kantajiin nähden AGG:n 15 §:n 4 momentissa säädetty kahden kuukauden määräaika vedota oikeuksiinsa, mikä käsiteltävässä tapauksessa tapahtui valitusten jättämisellä. Kun otetaan huomioon, että yli 60 % Saksi-Anhaltin osavaltiossa tehdyistä tällaisista valituksista on hylätty tämän määräajan noudattamatta jättämisen vuoksi, kyseinen tuomioistuin epäilee, että pääasioiden kantajien kaltaisessa tilanteessa olevat virkamiehet ja tuomarit olisivat voineet heti kyseisen tuomion julistamishetkellä saada tiedon siitä, että heidän oman palkkansa laskeminen oli syrjivää.
- 25 Näissä olosuhteissa Verwaltungsgericht Halle (Hallen hallintotuomioistuin, Saksa) on päättänyt lykätä asioiden käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:
- ”1) Merkitseekö ikään perustuvaan syrjintään johtavan palkkausjärjestelmän puitteissa tehty prosentuaalinen taannehtiva korotus uutta syrjintää, kun korotusprosentti on tietyn palkkaluokan kaikilla palkkatasoilla yhtä suuri ja tämän vuoksi absoluuttinen – muttei suhteellinen – ero syrjinnän kohteena olevien työntekijöiden ja niiden, joihin ei kohdistu syrjintää, välillä muuttuu?
- 2) Jos ensimmäiseen kysymykseen vastataan myöntävästi, onko tällainen prosentuaalinen korotus kaikkien ikäluokkien osalta perusteltu, kun korotus perustuu siihen, että alkuperäinen palkkaus on jäsenvaltion perustuslaissa säädettyä vähimmäistasoa alhaisempi?
- 3) Onko unionin oikeus ja erityisesti direktiivin [2000/78] 9 artikla esteenä säännöstölle, jonka mukaan oikeus korvauksen saamiseen ikään perustuvan palkkasyrjinnän johdosta vanhenee kahden kuukauden kuluttua, jos
- määräaika alkaa kulua 8.9.2011 annetun tuomion Hennigs ja Mai (C-297/10 ja C-298/10, EU:C:2011:560) julistamisesta, vaikka asianomainen henkilö ei kuulu liittovaltion sopimussuhteisten toimihenkilöiden työehtosopimuksen (Bundesangestelltentarifvertrag) soveltamisalaan, vaan hänen henkilökohtainen tilanteensa vastaa [19.6.2014 annettuun tuomioon Specht ym. (C-501/12–C-506/12, C-540/12 ja C-541/12, EU:C:2014:2005)] ja 9.9.2015 annettuun tuomioon Unland (C-20/13, EU:C:2015:561) johtaneissa olosuhteissa tarkoitettua tilannetta
  - kyseessä olevat virkamiehet ja tuomarit (työntekijät) voivat saada tiedon [8.9.2011 annetusta tuomiosta Hennigs ja Mai (C-297/10 ja C-298/10, EU:C:2011:560)] vain yleisistä julkisista lähteistä
  - työnantajat ovat kiistäneet mainitun tuomion antamisen jälkeen sen sovellettavuuden virkamiehiin ja samalla kiistäneet ikään perustuvan syrjinnän, ja samalla tämä oikeudellinen näkemys on ainakin osittain viestitetty ulospäin
  - ensimmäisen asteen hallintotuomioistuinten oikeuskäytännössä on mainitun määräajan sisällä ja myös sen päätyttyä aina [19.6.2014 annetun tuomion Specht ym. (C-501/12–C-506/12, C-540/12 ja C-541/12, EU:C:2014:2005)] julistamiseen asti pääsääntöisesti kiistetty ikään perustuvan syrjinnän olemassaolo
  - kyseisenä aikana ei ollut olemassa [kansallisten] ylimpien oikeusasteiden oikeuskäytäntöä, ja ensimmäinen ylimmän oikeusasteen ratkaisu annettiin vasta [19.6.2014 annetun tuomion Specht ym. (C-501/12–C-506/12, C-540/12 ja C-541/12, EU:C:2014:2005)] jälkeen
  - virkamiesten tai tuomarien palvelussuhteissa (työsuhde) preklusiivisia määräaikoja sovelletaan vain tiettyjen kulujen korvaamiseen eivätkä nämä määräajat ole kuutta kuukautta lyhyempiä

- palkkasaatavia koskeviin vaatimuksiin (työstä maksettu vastike) sovelletaan kolmen vuoden vanhentumisaikaa, joka alkaa sen vuoden päätyttyä, jona saatava on erääntynyt maksettavaksi ja vaatimuksen esittäjä on tietoinen tai hänen pitäisi olla tietoinen saatavaa koskevasta oikeudestaan; muutoin sovelletaan 10 vuoden vanhentumisaikaa
  - kansallisia palkkasaatavia koskevat vaatimukset (työstä maksettu vastike), joita ei ole vahvistettu lakisääteisesti, on esitettävä lyhyessä ajassa eli sen budjettivuoden aikana, jota ne koskevat?
- 4) Vaikuttaako kolmanteen kysymykseen annettavaan vastaukseen se, että oikeudellinen tilanne on epäselvä tai sekava?
- 5) Riittääkö preklusiivisen määräajan alkamiseen se, että syrjinnän kohteena oleva henkilöryhmä on tietoinen erilaisesta kohtelusta vai täytyykö myös erilaisen kohtelun syyksi eli erotteluperusteen olla tiedossa?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Ensimmäinen ja toinen ennakkoratkaisukysymys

Tutkittavaksi ottaminen

- 26 Saksi-Anhaltin osavaltio katsoo, ettei ensimmäistä ja toista ennakkoratkaisukysymystä voida ottaa tutkittavaksi, koska ne eivät ole merkityksellisiä pääasioiden ratkaisun kannalta. Koska pääasiat koskevat AGG:n 15 §:n 2 momentin mukaisten korvausten maksamista, merkitystä ei ole sillä, onko pääasioiden kantajilla oikeus palkanlisään toisen väitetyn syrjinnän perusteella.
- 27 Tästä riittää, kun muistutetaan, että unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan SEUT 267 artiklassa käyttöön otetussa unionin tuomioistuimen ja kansallisten tuomioistuinten välisessä yhteistyössä yksinomaan kansallisen tuomioistuimen, jossa asia on vireillä ja joka vastaa annettavasta ratkaisusta, tehtävänä on asian erityispiirteiden perusteella harkita, onko ennakkoratkaisu tarpeen asian ratkaisemiseksi ja onko sen unionin tuomioistuimelle esittämällä kysymyksillä merkitystä asian kannalta. Jos siis esitetyt kysymykset koskevat unionin oikeuden tulkintaa, unionin tuomioistuimella on lähtökohtaisesti velvollisuus vastata niihin (tuomio 27.6.2017, Congregación de Escuelas Pías Provincia Betania, C-74/16, EU:C:2017:496, 24 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 28 Tästä seuraa, että unionin oikeutta koskevilla kysymyksillä oletetaan olevan merkitystä asian ratkaisemisen kannalta. Unionin tuomioistuin voi kieltäytyä vastaamasta kansallisen tuomioistuimen esittämään ennakkoratkaisukysymykseen vain, jos on ilmeistä, että unionin oikeuden tulkitsemisella, jota kansallinen tuomioistuin on pyytänyt, ei ole mitään yhteyttä kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävän asian tosiseikkoihin tai kohteeseen tai jos kyseinen ongelma on luonteeltaan hypoteettinen taikka unionin tuomioistuimella ei ole tiedossaan niitä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, jotka ovat tarpeen, jotta se voisi antaa hyödyllisen vastauksen sille esitettyihin kysymyksiin (tuomio 27.6.2017, Congregación de Escuelas Pías Provincia Betania, C-74/16, EU:C:2017:496, 25 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 29 Käsiteltävissä asioissa unionin tuomioistuimen käytettävissä olevista oikeudenkäyntiasiakirjoista ilmenee, että pääasioiden kantajat väittävät ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa, että tuomareiden ja virkamiesten palkkojen taannehtiva korottaminen ajalle 1.1.2008–31.3.2011 on johtanut uuden AGG:n 15 §:n 4 momentissa tarkoitettun määräajan alkamiseen, koska tähän korottamiseen sisältyi uusi ikään perustuva syrjintää.

30 Näin ollen unionin tuomioistuin ei voi katsoa, että pyydetyllä unionin oikeuden tulkittamisella ei ole mitään yhteyttä pääasioiden tosiseikkoihin tai kohteeseen tai että ensimmäinen ja toinen kysymys ovat luonteeltaan hypoteettisia.

31 Tästä seuraa, että ennakkoratkaisukysymykset on otettava tutkittavaksi.

Asiakysymys

32 Ensimmäisellä ja toisella kysymyksellään, joita on tarkasteltava yhdessä, kansallinen tuomioistuin pyrkii selvittämään, onko direktiivin 2000/78 2 ja 6 artiklaa tulkittava siten, että ne ovat esteenä toimenpiteelle, jolla virkamiehille ja tuomareille myönnetään heidän asianmukaisen palkkansa varmistamiseksi jälkikäteinen palkanlisäys, joka vastaa tiettyä prosenttiosuutta peruspalkasta, jota he ovat aikaisemmin saaneet muun muassa sellaisen peruspalkan palkkatason perusteella, joka oli määritetty kunkin palkkaluokan osalta heidän palvelukseen ottamisensa yhteydessä heidän ikänsä perusteella.

33 Kuten direktiivin 2000/78 2 artiklan 1 kohdasta ilmenee, mainitussa direktiivissä yhdenvertaisen kohtelun periaatteella tarkoitetaan, ettei minkäänlaista 1 artiklassa tarkoitettuun seikkaan perustuvaa välitöntä tai välillistä syrjintää saa esiintyä. Direktiivin 2 artiklan 2 kohdan a alakohdassa täsmennetään, että välittömänä syrjintänä pidetään sitä, että henkilöä kohdellaan jonkin 1 artiklassa tarkoitettujen seikan perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta kohdellaan vertailukelpoisessa tilanteessa.

34 Näin ollen ensimmäiseksi on arvioitava, sisältyykö pääasioissa kyseessä olevan kaltaiseen jälkikäteiseen palkanlisäyksen direktiivin 2000/78 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua erilaista kohtelua.

35 Tältä osin on selvää, että Saksi-Anhaltin osavaltion 18.12.2015 ja 8.12.2016 annetuissa laissa säädetty jälkikäteinen palkanlisäys on myönnetty kyseessä oleville tuomareille ja virkamiehille, jotta he voisivat saada palkan, joka vastaa heidän tehtäviensä tärkeyttä, sellaisena kuin tästä tärkeydestä säädetään perustuslaissa, ajalta 1.1.2008–31.12.2011 tietyinä prosenttiosuutena heidän aiemmin saamastaan peruspalkasta, ja että peruspalkan palkkataso puolestaan oli määritetty kunkin palkkaluokan osalta näiden tuomareiden ja virkamiesten palvelukseenoton yhteydessä heidän ikänsä perusteella virkamiesten palkkauksesta annetun aiemman liittovaltion lain mukaisesti. Unionin tuomioistuin on kuitenkin todennut, että direktiivin 2000/78 2 artikla ja 6 artiklan 1 kohta ovat esteenä kansalliselle toimenpiteelle, jonka nojalla virkamiehen peruspalkan palkkataso kussakin palkkaluokassa määräytyy hänen palvelukseen ottamisensa yhteydessä hänen ikänsä perusteella (tuomio 19.6.2014, Specht ym., C-501/12–C-506/12, C-540/12 ja C-541/12, EU:C:2014:2005, 52 kohta).

36 Kansallinen tuomioistuin pohtii näin ollen sitä, muodostaako se seikka, että virkamiehet ja tuomarit, joita kohdeltiin epäedullisemmin heidän ikänsä perusteella virkamiesten palkkauksesta annetussa aiemmassa liittovaltion laissa, saavat sen vuoksi, että heidän peruspalkkansa on alempi kuin virkamiesten ja tuomareiden, joilla on sama kokemus kuin heillä mutta jotka on otettu palvelukseen vanhempina, ajalta 1.1.2008–31.3.2011 palkanlisän, joka absoluuttisena lukuna on pienempi kuin viimeksi mainittujen saama, uuden ikään perustuvan syrjinnän.

37 Tältä osin pitää paikkansa, että jälkikäteinen palkanlisäys, joka määritetään yhdenmukaisena prosenttiosuutena virkamiehen tai tuomarin peruspalkasta, ei itsessään ole erottamattomasti yhteydessä ikään, eikä se aiheuta kyseessä olevien henkilöiden keskuudessa muita eroja kuin ne, jotka johtuvat viitejärjestelmästä, jonka mukaisesti mainittu peruspalkka määritetään.

38 Kuten ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin kuitenkin toteaa, koska käsiteltävässä tapauksessa viitejärjestelmä on virkamiesten palkkauksesta annettu aiempi liittovaltion laki, jonka mukaan peruspalkan palkkataso kunkin palkkaluokan osalta määritettiin näiden tuomareiden ja virkamiesten

palvelukseenoton yhteydessä heidän ikänsä perusteella, on selvää, että tästä yhteydestä aiheutuu se, että pääasiassa kyseessä olevalla jälkikäteisellä palkanlisäyksellä, josta säädetään Saksi-Anhaltin osavaltion 18.12.2015 ja 8.12.2016 annetuilla lailla, toteutetaan itsessään uutta näiden tuomareiden ja virkamiesten ikään perustuvaa syrjintää.

- 39 Näissä olosuhteissa on todettava, että pääasioissa kyseessä oleva jälkikäteinen palkanlisäys merkitsee uutta direktiivin 2000/78 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua erilaista kohtelua.
- 40 Toiseksi on tutkittava, voiko tällainen erilainen kohtelu olla oikeutettua direktiivin 2000/78 6 artiklan 1 kohdan perusteella.
- 41 Kyseisen säännöksen ensimmäisessä alakohdassa täsmennetään, että jäsenvaltiot voivat säätää, että ikään perustuvaa erilaista kohtelua ei pidetä syrjintänä, jos sillä on kansallisen lainsäädännön puitteissa objektiivisesti ja asianmukaisesti perusteltu, erityisesti työllisyyspoliittinen, työmarkkinoita tai ammatillista koulutusta koskeva oikeutettu tavoite, ja jos tämän tavoitteen toteuttamiskeinot ovat asianmukaiset ja tarpeen.
- 42 Unionin tuomioistuin on toistuvasti katsonut, että jäsenvaltiot voivat direktiivin 2000/78 6 artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan nojalla säätää toimenpiteistä, jotka sisältävät ikään perustuvaa erilaista kohtelua. Niillä on laaja harkintavaltia päätettäessä pyrkimisestä johonkin tiettyyn tavoitteeseen, joka on yksi muiden sosiaali- ja työllisyyspolitiikan tavoitteiden joukossa, ja tämän lisäksi myös määriteltäessä toimenpiteet, joilla kyseinen tavoite voidaan toteuttaa (ks. tuomio 19.6.2014, Specht ym., C-501/12–C-506/12, C-540/12 ja C-541/12, EU:C:2014:2005, 46 kohta).
- 43 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan tämän tuomion 39 kohdassa todettu erilainen kohtelu on seurausta tavoitteesta saavuttaa perustuslaista johtuva tavoite varmistaa Saksi-Anhaltin osavaltion virkamiehille ja tuomareille asianmukainen palkka.
- 44 Tältä osin tavoitetta eli sitä, että pyritään varmistamaan, että tämän osavaltion virkamiehet ja tuomarit saavat palkkaa, jonka taso vastaa heidän hoitamiensa tehtävien tärkeyttä, on pidettävä oikeutettuna tavoitteena (ks. vastaavasti tuomio 7.2.2019, Escibano Vindel, C-49/18, EU:C:2019:106, 66 kohta).
- 45 On kuitenkin vielä tarkastettava, ovatko tämän tavoitteen toteuttamiskeinot jäsenvaltioille annetun ja tämän tuomion 42 kohdassa mainitun laajan harkintavallan yhteydessä asianmukaisia ja tarpeen direktiivin 2000/78 6 artiklan 1 kohdan sanamuodon mukaisesti.
- 46 Tältä osin on todettava, että turvautuminen jälkikäteiseen palkanlisäykseen, joka määritetään yhtenäisenä prosenttiosuutena peruspalkasta, vaikuttaa lähtökohtaisesti asianmukaiselta sen tavoitteen saavuttamiseksi, että varmistetaan virkamiehille ja tuomareille palkka, jonka taso vastaa heidän hoitamiensa tehtävien tärkeyttä.
- 47 Sen osalta, ylitetäänkö mainitulla toimenpiteellä se, mikä on tarpeen kyseisen oikeutetun tavoitteen saavuttamiseksi, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii, olisiko jälkikäteinen palkanlisäys pitänyt määrittää muulla tavoin, esimerkiksi kyseisen palkkaluokan ylimmän palkkatason perusteella.
- 48 Tästä on muistutettava, että unionin tuomioistuin katsoi 19.6.2014 antamansa tuomion Specht ym. (C-501/12–C-506/12, C-540/12 ja C-541/12, EU:C:2014:2005) 63, 72 ja 86 kohdassa, että direktiivin 2000/78 2 ja 6 artikla eivät ole esteenä sellaiselle kansalliselle lainsäädännölle, jolla pyritään poistamaan ikään perustuva syrjintä ja jossa siirtymäkauden ajan käytetään viitteenä aiempaa palkkausjärjestelmää, jossa sovellettiin ikään perustuvaa erilaista kohtelua, koska tällaisen viitteen käyttö on tarpeen saavutettujen oikeuksien takaamiseksi ja koska sen vaikutusten on tarkoitus heikentyä ja kadota ajan myötä.

- 49 Unionin tuomioistuin totesi tässä yhteydessä mainitun tuomion 81 kohdassa, että vahinko, joka tällaisesta järjestelmästä voi aiheutua kyseessä oleville virkamiehille, on erityisen hankala määrittää, kun otetaan huomioon muun muassa kyseessä olevien virkamiesten määrä ja sellaisen pätevä viitejärjestelmän puuttuminen, joka mahdollistaisi edullisessa asemassa olevien virkamiesten ja epäedullisessa asemassa olevien virkamiesten välisen vertailun.
- 50 Unionin tuomioistuin päätteli tästä edellä mainitun tuomion 96 kohdassa uuden kansallisen lainsäädännön voimaantuloa edeltäneen ajanjakson osalta, että jälkikäteistä palkanlisäystä, joka lasketaan kyseisen palkkaluokan ylimmän palkkatason perusteella, voidaan maksaa vain, jos on olemassa pätevä viitejärjestelmä, ja että tällaista viitejärjestelmää ei ollut olemassa virkamiesten palkkauksesta annetun aiemman liittovaltion lain puitteissa, sillä sen syrjivät näkökohdat vaikuttivat potentiaalisesti kaikkiin kyseessä oleviin virkamiehiin.
- 51 Näiden oikeuskäytännöstä ilmenevien seikkojen valossa on katsottava, että kunhan pääasiassa kyseessä olevan kaltainen toimenpide vastaa tarpeeseen varmistaa saavutettujen oikeuksien suoja tilanteessa, jolle on leimaa-antavaa erityisesti sekä kyseessä olevien virkamiesten ja tuomareiden suuri määrä että pätevä viitejärjestelmän puuttuminen, ja kunhan se ei johda ikään perustuvan erilaisen kohtelun jatkumiseen ajallisesti, direktiivin 2000/78 2 ja 6 artikla eivät ole esteenä sille, että tällaiseen aikaisempaan palkkausjärjestelmään liittyy jälkikäteinen palkanlisäys, jolla pyritään varmistamaan, että virkamiehet ja tuomarit saavat lyhyeltä ajanjaksolta, joka edelsi sellaisen uuden säännösten voimaantuloa, jolla pyritään poistamaan ikään perustuva syrjintä, palkkaa, jonka taso vastaa heidän hoitamiensa tehtävien tärkeyttä.
- 52 Näissä olosuhteissa ja jollei tarkistuksista, jotka ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on näin ollen suoritettava, muuta johdu, ei vaikuta siltä, että pääasioissa kyseessä olevalla toimenpiteellä ylittettäisiin se, mikä on tarpeen sen perustuslaissa asetetun tavoitteen saavuttamiseksi, että varmistetaan Saksi-Anhaltin osavaltion virkamiehille ja tuomareille asianmukainen palkka.
- 53 Tästä seuraa, että ensimmäiseen ja toiseen kysymykseen on vastattava, että direktiivin 2000/78 2 ja 6 artiklaa on tulkittava siten, että ne eivät ole esteenä toimenpiteelle, jolla virkamiehille ja tuomareille myönnetään heidän asianmukaisen palkkansa varmistamiseksi jälkikäteinen palkanlisäys, joka vastaa tiettyä prosenttiosuutta peruspalkasta, jota he ovat aikaisemmin saaneet muun muassa sellaisen peruspalkan palkkatason perusteella, joka oli määritetty kunkin palkkaluokan osalta heidän palvelukseen ottamisensa yhteydessä heidän ikänsä perusteella, kunhan toimenpide vastaa tarpeeseen varmistaa saavutettujen oikeuksien suoja tilanteessa, jolle on leimaa-antavaa erityisesti sekä kyseessä olevien virkamiesten ja tuomareiden suuri määrä että pätevä viitejärjestelmän puuttuminen, ja kunhan se ei johda ikään perustuvan erilaisen kohtelun jatkumiseen ajallisesti.

Kolmas, neljäs ja viides kysymys

- 54 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pyrkii selvittämään kolmannella, neljännellä ja viidennellä kysymyksellään, joita on myös tutkittava yhdessä, onko direktiivin 2000/78 9 artiklaa sekä vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteita tulkittava siten, että ne ovat esteenä sille, että jäsenvaltio vahvistaa kahden kuukauden preklusiivisen määräajan, jonka kuluessa on esitettävä vaatimus korvauksen saamiseksi vahingosta, joka aiheutuu ikään perustuvaa syrjintää merkitsevistä toimenpiteistä, alkamishetkeksi päivän, jolloin julistettiin unionin tuomioistuimen tuomio, jossa todettiin samankaltaisen toimenpiteen syrjivyyttä, varsinkin kun kyseisessä jäsenvaltiossa vallitsee ristiriitaisia näkemyksiä siitä, voidaanko kyseessä olevaan toimenpiteeseen soveltaa kyseisestä tuomiosta ilmeneviä ohjeita.

- 55 Aluksi on todettava, että on selvää, että AGG:llä pannaan direktiivi 2000/78 täytäntöön Saksan oikeudessa, että AGG:n 15 §:n 2 momentilla pyritään täyttämään Saksan liittotasavallalle kyseisen direktiivin 17 artiklan nojalla kuuluvat velvoitteet ja että AGG:n kyseisessä säännöksessä säädetään tämän johdosta ikään perustuvan syrjinnän aiheuttaman muun vahingon kuin varallisuusvahingon korvaamisesta.
- 56 Unionin tuomioistuimen käytettävissä olevasta asiakirja-aineistosta ilmenee, että tällaisen korvauksen saaminen edellyttää pelkästään syrjinnän tapahtumisen osoittamista, että vahinko on vakiintuneen kansallisen oikeuskäytännön mukaan arvioitu kiinteämääräiseksi 100 euroksi kuukaudessa ajanjaksolta, jona syrjintä jatkui, ja että AGG:n 15 §:n 2 momenttiin perustuviin oikeuksiin on AGG:n 15 §:n 4 momentin mukaan vedottava kirjallisesti työnantajaan nähden kahden kuukauden kuluessa siitä, kun työntekijä sai tiedon syrjinnästä.
- 57 Tämän määräajan alkamisajankohdaksi on pääasioissa kyseessä olevan kaltaisissa tilanteissa vahvistettu Bundesverwaltungsgerichtin (liittovaltion ylin hallintotuomioistuin, Saksa) oikeuskäytännön mukaisesti 8.9.2011 annetun tuomion Hennigs ja Mai (C-297/10 ja C-298/10, EU:C:2011:560) julistamispäivä.
- 58 Tässä tilanteessa on tutkittava, täyttävätkö tämän määräajan kesto ja se, että sen alkamisajankohdaksi vahvistettiin 8.9.2011, direktiivin 2000/78 9 artiklasta johtuvat vaatimukset ja ovatko ne vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteiden mukaisia.
- 59 Mainitun säännöksen mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että direktiivin 2000/78 mukaisten velvoitteiden täytäntöönpanoon tarkoitettut hallinnolliset menettelyt ovat kaikkien niiden henkilöiden käytettävissä, jotka katsovat tulleen kohdelluiksi väärin sen vuoksi, että heihin ei ole sovellettu yhdenvertaisen kohtelun periaatetta.
- 60 Kyseisestä säännöksestä seuraa näin ollen, ettei unionin oikeudessa ole säädetty määräajoista, joissa on ryhdyttävä menettelyyn, jossa vaaditaan kyseisen direktiivin mukaisten velvoitteiden noudattamista (tuomio 8.7.2010, Bulicke, C-246/09, EU:C:2010:418, 24 kohta).
- 61 Näin ollen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kunkin jäsenvaltion asiana on sisäisessä oikeusjärjestyksessään antaa tällaiset menettelysäännöt, mutta nämä menettelysäännöt eivät saa olla epäedullisempia kuin ne, jotka koskevat samankaltaisia luonteeltaan jäsenvaltion sisäisiä oikeussuojakeinoja (vastaavuusperiaate), eivätkä sellaisia, että unionin oikeusjärjestyksessä vahvistettujen oikeuksien käyttäminen on käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa (tehokkuusperiaate) (ks. vastaavasti tuomio 8.7.2010, Bulicke, C-246/09, EU:C:2010:418, 25 kohta).
- 62 Unionin tuomioistuin on jo todennut, että direktiivin 2000/78 9 artikla ei ole esteenä AGG:n 15 §:n 4 momentissa säädetyn kaltaiselle määräajalle, kunhan tämä määräaika ei ole epäedullisempi kuin samankaltaisia luonteeltaan jäsenvaltion sisäisiä oikeussuojakeinoja koskeva määräaika ja kunhan mainitun määräajan alkamishetkeä ei vahvisteta siten, että se tekee direktiivissä myönnettyjen oikeuksien käyttämisen mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi (ks. vastaavasti tuomio 8.7.2010, Bulicke, C-246/09, EU:C:2010:418, 42 kohta).
- 63 Siltä osin kuin kyse on AGG:n 15 §:n 4 momentin yhteensopivuudesta vastaavuusperiaatteen kanssa, unionin tuomioistuin on niin ikään todennut, että mahdollisuus saada korvausta rotuun tai etniseen alkuperään, uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään tai sukupuoli-identiteettiin perustuvan syrjinnän kiellon rikkomisesta aiheutuneesta varallisuusvahingosta ja muusta vahingosta on toteutettu AGG:llä ja ettei samankaltaisia menettelyjä siten varsinaisesti ole ollut ennen kyseisen lain hyväksymistä (tuomio 8.7.2010, Bulicke, C-246/09, EU:C:2010:418, 30 kohta). Unionin tuomioistuimen käytettävissä olevaan asiakirja-aineistoon sisältyvät seikat näytävät vahvistavan tämän toteamuksen.

- 64 Samaisesta asiakirja-aineistosta ilmenee lisäksi, että AGG:n 15 §:n 2 momentilla myönnettyihin oikeuksiin voidaan vedota riippumatta siitä, onko työsuhde luonteeltaan julkinen vai yksityinen, ja siitä, kuuluvatko kyseiset työsuhteet kollektiivisopimuksen soveltamisalaan.
- 65 Tässä tilanteessa ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on tutkittava, ovatko kolmannessa ennakkoratkaisukysymyksessä tarkoitettut vaatimukset, jotka kaikki näyttävät liittyvän julkishallinnon palvelussuhteita koskeviin erityisiin rahamääräisiin vaatimuksiin, samankaltaisia kuin AGG:n 15 §:n nojalla esitetyt korvausvaatimukset, ja koskevatko niitä edullisemmat menettelysäännöt, kun otetaan huomioon kyseessä olevien menettelyjen erityispiirteet (ks. vastaavasti tuomio 8.7.2010, Bulicke, C-246/09, EU:C:2010:418, 29 kohta).
- 66 Ainoastaan ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin nimittäin tuntee suoraan tällaisia vaatimuksia koskevat menettelysäännöt virkamiesoikeuden alalla, ja sillä on näin ollen parhaat edellytykset tutkia samankaltaisiksi väitettyjen, luonteeltaan jäsenvaltion sisäisten menettelyjen kohde ja olennaiset piirteet (ks. vastaavasti tuomio 8.7.2010, Bulicke, C-246/09, EU:C:2010:418, 28 kohta).
- 67 Tätä tutkintaa varten on muistutettava, että vastaavuusperiaatteen noudattaminen edellyttää, että kyseessä olevaa sääntöä sovelletaan samalla tavalla sekä unionin oikeuden rikkomiseen perustuviin menettelyihin että jäsenvaltion sisäisen oikeuden rikkomiseen perustuviin menettelyihin, joiden kohde ja syy ovat samankaltaiset (ks. vastaavasti tuomio 20.9.2018, Rudigier, C-518/17, EU:C:2018:757, 62 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 68 Tehokkuusperiaatteesta on todettava, että kaikkia sellaisia tapauksia, joissa on kyse siitä, tekeekö kansallinen menettelysääntö unionin oikeuden soveltamisen mahdolliseksi tai suhteettoman vaikeaksi, on tarkasteltava siten, että huomioon otetaan tämän säännön merkitys koko menettelyssä, menettelyn kulku sekä sen erityispiirteet eri kansallisissa elimissä. Tältä kannalta katsoen on tarvittaessa otettava huomioon puolustautumisoikeuksien suojaaminen, oikeusvarmuuden periaate sekä menettelyn moitteeton kulku (tuomio 21.12.2016, TDC, C-327/15, EU:C:2016:974, 97 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 69 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan preklusiivisten määräaikojen asettaminen täyttää lähtökohtaisesti tehokkuuden vaatimuksen, koska siinä sovelletaan oikeusvarmuuden perusperiaatetta, joka suojaa sekä asianomaista että kyseistä hallintoa. Tällaiset määräajat eivät nimittäin lähtökohtaisesti ole sellaisia, että niillä tehtäisiin unionin oikeusjärjestyksessä annettujen oikeuksien käyttäminen käytännössä mahdolliseksi tai suhteettoman vaikeaksi. Jäsenvaltioiden asiana on kuitenkin määrittää niiden kansallisten säännösten osalta, jotka kuuluvat unionin oikeuden soveltamisalaan, määräajat niin, että huomioon otetaan muun muassa tehtävien päätösten merkitys asianomaiselle, menettelyjen ja sovellettavan lainsäädännön monimutkaisuus, niiden henkilöiden määrä, joita asia voi koskea, ja muut asiaan vaikuttavat julkiset tai yksityiset edut. Tällä varauksella jäsenvaltioilla on vapaus säätää lyhyemmistä tai pidemmistä määräajoista (tuomio 21.12.2016, TDC, C-327/15, EU:C:2016:974, 98 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 70 Unionin tuomioistuin on katsonut erityisesti AGG:n 15 §:n 4 momentista, jossa säädetään kahden kuukauden määräajasta, jonka kuluessa vaatimus on esitettävä työnantajalle, että tämän preklusiivisen määräajan pituus ei näytä tekevän unionin oikeudessa annettujen oikeuksien käyttämistä käytännössä mahdolliseksi tai suhteettoman vaikeaksi (ks. vastaavasti tuomio 8.7.2010, Bulicke, C-246/09, EU:C:2010:418, 38 ja 39 kohta).
- 71 Preklusiivisen määräajan alkamisajankohdan osalta unionin tuomioistuin on jo korostanut, ettei tätä ajankohtaa voida vahvistaa siten, että vaarana olisi, ettei työntekijä voi saada kyseisen määräajan kuluessa tietoa itseensä kohdistuneen syrjinnän olemassaolosta tai laajuudesta, missä tapauksessa hänen on mahdotonta vedota oikeuksiinsa (ks. vastaavasti tuomio 8.7.2010, Bulicke, C-246/09, EU:C:2010:418, 40 kohta).

- 72 Unionin tuomioistuin on täsmentänyt tästä, että kunhan AGG:n 15 §:n 4 momentissa säädetty määräaika alkaa siitä hetkestä, jolloin työntekijä on saanut tiedon väitetystä syrjinnästä, kyseinen säännös ei ole omiaan tekemään unionin oikeudessa annettujen oikeuksien käyttämistä käytännössä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi (ks. vastaavasti tuomio 8.7.2010, Bulicke, C-246/09, EU:C:2010:418, 41 kohta).
- 73 Unionin tuomioistuin ei ole pitänyt suhteettomana vaikeuttamisena sitä, että asetetaan preklusiivisia määräaikoja, jotka alkavat kuluu vasta ajankohdasta, jona asianomainen sai tiedon väitetystä syrjinnästä tai sen ainakin olisi pitänyt saada tieto siitä (ks. vastaavasti tuomio 7.11.2019, Flausch ym., C-280/18, EU:C:2019:928, 55 kohta).
- 74 Tämän tuomion 71–73 kohdassa mainitusta oikeuskäytännöstä ilmenee, että jotta henkilö voi saada tiedon häneen kohdistuneesta syrjinnästä tai sen laajuudesta, hänen on voitava saada tieto sekä häneen kohdistuneen kohtelun erilaisuudesta, tämän erilaisen kohtelun perusteesta että tästä perusteesta johtuvan erilaisen kohtelun syrjivyydestä.
- 75 Koska nyt käsiteltävässä tapauksessa virkamiesten palkkauksesta annetussa aikaisemmassa liittovaltion laissa säädettiin, että virkamiehen tai tuomarin peruspalkan palkkataso kussakin palkkaluokassa määräytyy hänen palvelukseen ottamisensa yhteydessä hänen ikänsä perusteella, pääasioiden kantajat pystyivät jo palvelukseen ottamisestaan lähtien tietämään sekä erilaisesta kohtelustaan että sen perusteista.
- 76 Sitä vastoin ei vaikuta siltä, että pääasioissa olisi kiistetty sitä, että kantajat eivät palvelukseenottohetkellään tienneet eivätkä voineet tietää sen erilaisen kohtelun syrjivyyttä, joka heihin kohdistui mainitun perusteen johdosta. Ennakkoratkaisupyynnöistä nimittäin ilmenee, että he saivat tiedon tästä vasta hieman ennen valitustensa jättämistä.
- 77 Täten on ratkaistava kysymys siitä, pystyivätkö pääasioiden kantajat tietämään kyseisestä syrjivyydestä 8.9.2011 annetun tuomion Hennigs ja Mai (C-297/10 ja C-298/10, EU:C:2011:560) julistamispäivästä lähtien, kuten Bundesverwaltungsgericht (liittovaltion ylin hallintotuomioistuin) on katsonut, sillä perusteella, että merkitykselliset oikeudelliset seikat oli määritetty riittävän selvästi kyseisellä tuomiolla.
- 78 Unionin tuomioistuin on katsonut tästä, että velvollisuuden, joka jäsenvaltioilla on direktiivin 2000/78 2 artiklan 2 kohdan ja 6 artiklan 1 kohdan nojalla suhteessa virkamiesten palkkauksesta annetun aiemman liittovaltion lain kaltaiseen kansalliseen säännöstöön, luonne ja ulottuvuus ovat tulleet selkeiksi ja täsmällisiksi 8.9.2011 annetun tuomion Hennigs ja Mai (C-297/10 ja C-298/10, EU:C:2011:560) julistamisen myötä (tuomio 19.6.2014, Specht ym., C-501/12–C-506/12, C-540/12 ja C-541/12, EU:C:2014:2005, 104 kohta).
- 79 On kiistatonta, että Saksi-Anhaltin osavaltio ei tuolloin ilmoittanut työntekijöilleen kyseisen tuomion julistamisesta, mutta tuomio oli saatavilla tuomion julistamispäivänä unionin tuomioistuimen internetsivustolla. Lisäksi ennakkoratkaisupyynnöistä ilmenee, että kyseisestä tuomiosta on kerrottu sekä suurelle yleisölle Saksan tiedotusvälineiden välityksellä että tämän osavaltion virkamiehien edustavan ammattijärjestön jäsenille.
- 80 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin täsmentää, että mainitun osavaltion viranomaisille jätetyistä 10 667 hakemuksesta, jotka koskevat AGG:n 15 §:n 2 momentin mukaisen korvauksen maksamista, 7 071 on hylätty ja näistä 6 516 sen johdosta, että ne on esitetty AGG:n 15 §:n 4 momentissa säädetyn määräajan päätyttyä. Näin ollen 4 151 kyseisistä hakemuksista oli esitetty mainitun määräajan kuluessa, ja näistä yli 700 jäsentensä puolesta toimivan ammattijärjestön toimesta.
- 81 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin muistuttaa, että Saksi-Anhaltin osavaltion palveluksessa olevat virkamiehet ja tuomarit eivät kuuluneet pääasioissa merkityksellisenä ajanjaksona 8.9.2011 annettuun tuomioon Hennigs ja Mai (C-297/10 ja C-298/10, EU:C:2011:560) johtaneissa asioissa kyseessä olleen

- säännösten soveltamisalaan, vaan sen säännösten soveltamisalaan, josta oli kyse asioissa, jotka johtivat 19.6.2014 annettuun tuomioon Specht ym. (C-501/12–C-506/12, C-540/12 ja C-541/12, EU:C:2014:2005) ja 9.9.2015 annettuun tuomioon Unland (C-20/13, EU:C:2015:561).
- 82 Se korostaa, että 8.9.2011 annetun tuomion Hennigs ja Mai (C-297/10 ja C-298/10, EU:C:2011:560) julistamisen jälkeen Saksi-Anhaltin osavaltio katsoi liittovaltion sisäasiainministeriön 27.1.2012 ja 23.3.2012 päivättyjen yleiskirjeiden mukaisesti, että kyseisestä tuomiosta ilmeneviä ohjeita ei voitu soveltaa sen palveluksessa olevien virkamiesten tai tuomareiden tilanteeseen, koska ne koskivat ainoastaan sopimussuhteisten toimihenkilöiden tilannetta.
- 83 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin täsmentää, että suurin osa saksalaisista hallintotuomioistuimista yhtyi tähän näkemykseen aina 19.6.2014 annetun tuomion Specht ym. (C-501/12–C-506/12, C-540/12 ja C-541/12, EU:C:2014:2005) ja 9.9.2015 annetun tuomion Unland (C-20/13, EU:C:2015:561) julistamiseen saakka, ja Bundesverwaltungsgerichtin esittämä selvitys esitettiin vasta 19.6.2014 annetun tuomion Specht ym. (C-501/12–C-506/12, C-540/12 ja C-541/12, EU:C:2014:2005) julistamisen jälkeen.
- 84 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan pääasioissa merkitykselliset oikeudelliset seikat on selvennetty vasta vähitellen unionin tuomioistuimen peräkkäisten tuomioiden myötä ja ennen 19.6.2014 annetun tuomion Specht ym. (C-501/12–C-506/12, C-540/12 ja C-541/12, EU:C:2014:2005, 51 kohta) ja 9.9.2015 annetun tuomion Unland (C-20/13, EU:C:2015:561, 33 ja 34 kohta) julistamista näitä seikkoja ei ollut todettu riittävän selvästi.
- 85 Lopuksi on todettava, että ennakkoratkaisupyynnöistä ilmenee, että pääasian kantajat eivät ole saaneet nopeasti tietoa 8.9.2011 annetusta tuomiosta Hennigs ja Mai (C-297/10 ja C-298/10, EU:C:2011:560) eivätkä ymmärtäneet sen merkitystä heidän oman palkkansa kannalta.
- 86 Näistä seikoista ja erityisesti siitä, että useat tuhannet Saksi-Anhaltin osavaltion virkamiehet ja tuomarit jättivät hakemuksensa AGG:n 15 §:n 4 momentissa säädetyssä määräajassa, ilmenee selvästi, että kyseisen määräajan alkamisajankohta, sellaisena kuin se on vahvistettu nyt käsiteltävässä tapauksessa, ei tehnyt AGG:n 15 §:n 2 momentilla myönnettyjen oikeuksien käyttämistä käytännössä mahdottomaksi.
- 87 Kuten ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin näyttää katsovan, on sitä vastoin muita seikkoja, jotka viittaavat siihen, että sen kuvaamissa erityisissä olosuhteissa näiden oikeuksien käyttäminen on tehty Saksi-Anhaltin osavaltion virkamiehille ja tuomareille suhteettoman vaikeaksi, koska määräajan alkamisajankohta on määritetty siten, että vaarana oli, että he eivät voi saada kahden kuukauden määräajassa tietoa heihin kohdistuneen syrjinnän olemassaolosta tai laajuudesta.
- 88 Tämän tuomion 81–84 kohdassa nimittäin muistutetaan, että 8.9.2011 annettu tuomio Hennigs ja Mai (C-297/10 et C-298/10, EU:C:2011:560) ei koskenut pääasioiden kantajiin sovellettavaa kansallista säännöstöä, että Saksi-Anhaltin osavaltio ja toimivaltaiset liittovaltion viranomaiset olivat mainitun tuomion julistamisen jälkeen katsoneet, että kyseisestä tuomiosta ilmeneviä ohjeita ei voitu soveltaa virkamiesten ja tuomareiden tilanteeseen, ja että aina 19.6.2014 annetun tuomion Specht ym. (C-501/12–C-506/12, C-540/12 ja C-541/12, EU:C:2014:2005, 51 kohta) ja 9.9.2015 annetun tuomion Unland (C-20/13, EU:C:2015:561, 33 ja 34 kohta) julistamiseen asti valtaosa saksalaisista hallintotuomioistuimista yhtyi tähän näkemykseen.
- 89 Näissä olosuhteissa ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin näyttää perustellusti katsovan, että huolimatta selvennyksistä ja täsmennyksistä, joita 8.9.2011 annetulla tuomiolla Hennigs ja Mai (C-297/10 et C-298/10, EU:C:2011:560) esitettiin jäsenvaltioilla direktiivin 2000/78 2 artiklan 2 kohdan ja 6 artiklan 1 kohdan nojalla olevien velvoitteiden luonteesta ja laajuudesta, merkityksellisiä oikeudellisia seikkoja sen arvioimiseksi, ovatko Saksi-Anhaltin osavaltion virkamiesten ja tuomareiden

palkkausta koskevat säännöt näiden säännösten mukaisia, ei ole mainitun tuomion julistamisella selvennetty riittävästi Saksi-Anhaltin osavaltion toimivaltaisille viranomaisille, toimivaltaisille liittovaltion viranomaisille eikä valtaosalle saksalaisista hallintotuomioistuimista.

- 90 Tällaisessa tilanteessa oli olemassa vaara siitä, että Saksi-Anhaltin osavaltion virkamiehet tai jopa tuomarit eivät voineet kahden kuukauden kuluessa 8.9.2011 annetun tuomion Hennigs ja Mai (C-297/10 ja C-298/10, EU:C:2011:560) julistamisesta saada tietoa heihin kohdistuneen syrjinnän olemassaolosta tai laajuudesta.
- 91 Tällaisen vaaran olemassaoloa näyttäisi tukevan sekä se seikka, että ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen toteamusten mukaan pääasioiden kantajat eivät ole välittömästi ymmärtäneet kyseisen tuomion merkitystä heidän omaan palkkukseensa, että se seikka, että yli 60 prosenttia Saksi-Anhaltin osavaltion virkamiesten ja tuomareiden tekemistä valituksista on hylätty liian myöhään esitettyinä.
- 92 Näiden seikkojen johdosta voidaan kyseenalaistaa se, onko AGG:n 15 §:n 4 momentissa säädetyn määräajan alkamisajankohdan asettamisessa 8.9.2011 annetun tuomion Hennigs ja Mai (C-297/10 ja C-298/10, EU:C:2011:560) julistamispäivään otettu riittävässä määrin huomioon tämän tuomion 69 kohdassa mainitut arviointiperusteet ja erityisesti ne, jotka koskevat sovellettavan lainsäädännön monimutkaisuutta ja mahdollisesti kyseeseen tulevien henkilöiden määrää.
- 93 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen, joka on ainoa pääasioiden oikeusriidat suoraan tunteva tuomioistuin, tehtävänä on kuitenkin suorittaa kaikkien merkityksellisten tosiseikkojen ja oikeudellisten seikkojen valossa tarvittavat tarkistukset sen määrittämiseksi, onko AGG:n 15 §:n 4 momentissa säädetyn määräajan alkamisajankohta asetettu siten, että Saksi-Anhaltin osavaltion virkamiehille ja tuomareille on tehty suhteettoman vaikeaksi käyttää heille AGG:n 15 §:n 2 momentissa myönnettyjä oikeuksia.
- 94 Kaiken edellä esitetyn perusteella kolmanteen, neljänteen ja viidenteen kysymykseen on vastattava siten, että tehokkuusperiaatetta on tulkittava siten, että se on esteenä sille, että jäsenvaltio vahvistaa sellaisen kahden kuukauden preklusiivisen määräajan, jonka kuluessa on esitettävä vaatimus korvauksen saamiseksi vahingosta, joka aiheutuu ikään perustuvaa syrjintää merkitsevistä toimenpiteistä, alkamishetkeksi päivän, jolloin julistettiin unionin tuomioistuimen tuomio, jossa todettiin samankaltaisen toimenpiteen syrjivyyttä, jos on vaarana, että kyseessä olevat henkilöt eivät voi mainitussa määräajassa saada tietoa heihin kohdistuneen syrjinnän olemassaolosta tai laajuudesta. Näin voi olla muun muassa silloin, kun kyseisessä jäsenvaltiossa on erimielisyyttä siitä, voidaanko kyseiseen toimenpiteeseen soveltaa mainitusta tuomiosta ilmeneviä ohjeita.

Oikeudenkäyntikulut

- 95 Pääasioiden asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (seitsemäs jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

- 1) Yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteista 27.11.2000 annetun neuvoston direktiivin 2000/78/EY 2 ja 6 artiklaa on tulkittava siten, että ne eivät ole esteenä toimenpiteelle, jolla virkamiehille ja tuomareille myönnetään heidän asianmukaisen palkkansa varmistamiseksi jälkikäteinen palkanlisäys, joka vastaa tiettyä prosenttiosuutta peruspalkasta, jota he ovat aikaisemmin saaneet muun muassa sellaisen peruspalkan palkkatason perusteella, joka oli määritetty kunkin palkkaluokan osalta heidän palvelukseen**

ottamisensa yhteydessä heidän ikänsä perusteella, kunhan toimenpide vastaa tarpeeseen varmistaa saavutettujen oikeuksien suoja tilanteessa, jolle on leimaa-antavaa erityisesti sekä kyseessä olevien virkamiesten ja tuomareiden suuri määrä että pätevä viitejärjestelmän puuttuminen, ja kunhan se ei johda ikään perustuvan erilaisen kohtelun jatkumiseen ajallisesti.

- 2) Tehokkuusperiaatetta on tulkittava siten, että se on esteenä sille, että jäsenvaltio vahvistaa sellaisen kahden kuukauden preklusiivisen määräajan, jonka kuluessa on esitettävä vaatimus korvauksen saamiseksi vahingosta, joka aiheutuu ikään perustuvaa syrjintää merkitsevistä toimenpiteistä, alkamishetkeksi päivän, jolloin julistettiin unionin tuomioistuimen tuomio, jossa todettiin samankaltaisen toimenpiteen syrjivyyttä, jos on vaarana, että kyseessä olevat henkilöt eivät voi mainitussa määräajassa saada tietoa heihin kohdistuneen syrjinnän olemassaolosta tai laajuudesta. Näin voi olla muun muassa silloin, kun kyseisessä jäsenvaltiossa on erimielisyyttä siitä, voidaanko kyseiseen toimenpiteeseen soveltaa mainitusta tuomiosta ilmeneviä ohjeita.

Allekirjoitukset